Signature and Name of Invigilator

1. (Signature) ____________________

   (Name) ____________________

2. (Signature) ____________________

   (Name) ____________________

Roll No. | | | | | | | | |

(In figures as per admission card)

Roll No. ____________________

(In words)

Test Booklet No.

D—2506

PAPER—III

SANSKRIT

Time : 2½ hours] **[Maximum Marks : 200**

Number of Pages in this Booklet : **40** Number of Questions in this Booklet : **26**

Instructions for the Candidates

1. Write your roll number in the space provided on the top of this page.
2. Answers to short answer/essay type questions are to be given in the space provided below each question or after the questions in the Test Booklet itself.

   No Additional Sheets are to be used.
3. At the commencement of examination, the question booklet will be given to you. In the first 5 minutes, you are requested to open the booklet and compulsorily examine it as below :
   (i) To have access to the Test Booklet, tear off the paper seal on the edge of this cover page. Do not accept a booklet without sticker-seal and do not accept an open booklet.
   (ii) **Tally the number of pages and number of questions in the booklet with the information printed on the cover page. Faulty booklets due to pages/questions missing or duplicate or not in serial order or any other discrepancy should be got replaced immediately by a correct booklet from the invigilator within the period of 5 minutes. Afterwards, neither the question booklet will be replaced nor any extra time will be given.**
4. Read instructions given inside carefully.
5. One page is attached for Rough Work at the end of the booklet before the Evaluation Sheet.
6. If you write your name or put any mark on any part of the Answer Sheet, except for the space allotted for the relevant entries, which may disclose your identity, you will render yourself liable to disqualification.
7. You have to return the Test booklet to the invigilators at the end of the examination compulsorily and must not carry it with you outside the Examination Hall.
8. **Use only Blue/Black Ball point pen.**
9. **Use of any calculator or log table etc. is prohibited.**
10. **There is NO negative marking.**

परीक्षार्थियों के लिए निर्देश

1. पहले पृष्ठ के ऊपर नियत स्थान पर अपना रोल नम्बर लिखिए।
2. लघु प्रश्न तथा निबंध प्रकार के प्रश्नों के उत्तर, प्रत्येक प्रश्न के नीचे या प्रश्नों के बाद में दिये हुये रिक्त स्थान पर ही लिखिये।

   इसके लिए कोई अतिरिक्त कागज का उपयोग नहीं करना है।
3. परीक्षा प्रारम्भ होने पर, प्रश्न-पुस्तिका आपको दे दी जायेगी। पहले पाँच मिनट आपको प्रश्न-पुस्तिका खोलने तथा उसकी निम्नलिखित जाँच के लिए दिये जायेंगे जिसकी जाँच आपको अवश्य करनी है :
   (i) प्रश्न-पुस्तिका खोलने के लिए उसके कवर पेज पर लगी सील को फाड़ लें। खुली हुई या बिना स्टीकर-सील की पुस्तिका स्वीकार न करें।
   (ii) **कवर पृष्ठ पर छपे निर्देशानुसार प्रश्न-पुस्तिका के पृष्ठ तथा प्रश्नों की संख्या को अच्छी तरह चैक कर लें कि ये पूरे हैं। दोषपूर्ण पुस्तिका जिनमें पृष्ठ / प्रश्न कम हों या दुबारा आ गये हों या सीरियल में न हों अर्थात किसी भी प्रकार की त्रुटिपूर्ण पुस्तिका स्वीकार न करें तथा उसी समय उसे लौटाकर उसके स्थान पर दूसरी सही प्रश्न-पुस्तिका ले ले। इसके लिए आपको पाँच मिनट दिये जायेंगे। उसके बाद न तो आपकी प्रश्न-पुस्तिका वापस ली जायेगी और न ही आपको अतिरिक्त समय दिया जायेगा।**
4. अन्दर दिये गये निर्देशों को ध्यानपूर्वक पढ़ें।
5. उत्तर-पुस्तिका के अन्त में कच्चा काम (Rough Work) करने के लिए मूल्यांकन शीट से पहले एक पृष्ठ दिया हुआ है।
6. यदि आप उत्तर-पुस्तिका पर अपना नाम या ऐसा कोई भी निशान जिससे आपकी पहचान हो सके, किसी भी भाग पर दर्शाते या अंकित करते हैं तो परीक्षा के लिये अयोग्य घोषित कर दिये जायेंगे।
7. आपको परीक्षा समाप्त होने पर उत्तर-पुस्तिका निरीक्षक महोदय को लौटाना आवश्यक है और इसे परीक्षा समाप्ति के बाद अपने साथ परीक्षा भवन से बाहर न लेकर जायें।
8. **केवल नीले / काले बाल प्वाईंट पैन का ही इस्तेमाल करें।**
9. **किसी भी प्रकार का संगणक (कैलकुलेटर) या लाग टेबल आदि का प्रयोग वर्जित है।**
10. **गलत उत्तर के लिए अंक नहीं काटे जायेंगे।**

SANSKRIT

संस्कृत

PAPER—III

प्रश्नपत्रम् - III

NOTE: **This paper is of two hundred (200) marks containing four (4) sections. Candidates are required to attempt the questions contained in these sections according to the detailed instructions given therein. All questions should be attempted in Sanskrit language.**

सूचना :- अस्य प्रश्नपत्रस्य द्विशतम् (200) अङ्काः सन्ति। प्रश्नपत्रमिदं चतुर्षु खण्डेषु विभक्तमस्ति। सर्वेषां प्रश्नानामुत्तरं संस्कृतभाषायामेव देयम्। अभ्यर्थिभिः पृथक् निर्दिष्ट विशेषसूचनानुसारं खण्डान्तर्गतप्रश्नाः समाधेयाः।

खण्डः—I

सूचनाः - **अस्मिन् खण्डे निम्नलिखितं गद्यभागम् आश्रित्य पञ्च (5) प्रश्नाः सन्ति। एकैकस्य प्रश्नस्य प्रायशः त्रिंशत् (30) शब्दात्मकम् उत्तरं देयम्। एकैकस्य प्रश्नस्य कृते पञ्च अङ्काः सन्ति।** **(5X5 =25 अङ्काः)**

अस्ति दाक्षिणात्ये जनपदे महिलारोप्यं नाम नगरम् । तस्य नातिदूरे मठायतनं भगवतः श्रीमहादेवस्य । तत्र च ताम्रचूडो नाम परिव्राजकः प्रतिवसति । स च नगरे भिक्षाटनं कृत्वा प्राणयात्रां समाचरति । भिक्षाशेषं च तत्रैव भिक्षापात्रे निधाय तद्भिक्षापात्रं नागदन्तेऽवलम्ब्य पश्चाद्रात्रौ स्वपिति। प्रत्यूषे च तदन्नं कर्मकराणां दत्वा सम्मक् तत्रैव देवतायने संमार्जनोपलेपनमण्डनादिकं समाज्ञापयति। अन्यस्मिन्नहनि मम बान्धवैर्निवेदितम् –स्वामिन् मठायतने सिद्धमन्नं मूषकभयान्तत्रैव भिक्षापात्रे निहितं नागदन्ते ऽवलम्बितं तिष्ठति सदैव । तद्वयं भक्षयितुं न शक्नमः । स्वामिनः पुनरगम्यं किमपि नास्ति । तत्किं वृथाटनेनान्यत्र । अद्य तत्र गत्वा यथेच्छं भुञ्जमहे तव प्रसादात् । तदाकर्ण्याहं सकलयूधपरिवृतस्तत्क्षणादेव तत्र गतः। उत्पत्य च तस्मिन्भिक्षापात्रे समारूढः । तत्र भक्ष्यविशेषाणि सेवकानां दत्त्वा पश्चात्स्वयमेव भक्षयामि ।

1. महादेवस्य मठायतनं कुत्रास्ति ?

2. ताम्रचूडः कुत्र प्रतिवसति ?

3. ताम्रचूडः कथं प्राणयात्रां समाचरति ?

4. ताम्रचूडः भिक्षापात्रं कुत्र अवलम्बयति ?

5. प्रत्यूषे ताम्रचूडः भिक्षाशेषमन्नं केभ्यः ददाति?

खण्डः—II

सूचना :- **अस्मिन् खण्डे पञ्चाङ्कपरिमिताः पञ्चदशप्रश्नाः सन्ति। एकैकस्य प्रश्नस्य प्रायशः त्रिंशत् (30) शब्दात्मकम् उत्तरं देयम्।** **(5X15 = 75 अङ्काः)**

6. के तावत् पञ्च महायज्ञाः ? तेषां तात्पर्यं किम् ?

7. ईषोपनिषदमनुसृत्य विद्याविद्ययोः स्वरूपं निर्णीयताम् ।

8. छन्दश्शास्त्रस्य वेदाङ्गत्वं स्पष्टयत ।

9. 1) प्र 2) प्रति 3) अति 4) निर् 5) आ

.........एतेषामुपसर्गाणामर्थं सोदाहरणं निर्दिशत ।

10. ध्वनिपरिवर्तनकारणानि संगृह्णीत ।

11. 1) जटाभिः तापसः ।

2) गां पथं दोग्धि ।

...............ससूत्रं कारकविभक्तिं साधयत ।

12. पुरुषबहुत्वं संक्षेपण प्रसाध्यताम् ।

13. वेदान्तसारदृष्ट्या सूक्ष्मशरीरस्य सङ्घटनं कथमिति प्रतिपाद्यताम् ।

14. रामायणमाश्रित्य सामाजिकं चित्रणं दत्त ।

15. महाभारतस्य उपजीव्यत्वं लिखत ।

16. मनुमाश्रित्य धर्मलक्षणं लिखत ।

17. अस्य श्लोकस्य व्याख्या कार्या –

श्रियाऽस्य योग्याऽहमिति स्वमीक्षितुं
करे तमालोक्य सुरूपया धृतः ।
विहाय भैमीमपदर्पया कया
न दर्पणः श्वासमलीमसः कृतः ।

18. श्लेषालङ्कारं प्रपञ्चयत ।

19. अर्थोपक्षेपकाणां स्वरूपमुपपादयत ।

20. प्रत्यक्षस्य किं लक्षणम् ? कति वा प्रत्यक्षस्य भेदाः ?

खण्डः—III

सूचनाः- अस्मिन् खण्डे एकैकस्मिन् ऐच्छिकविषये पञ्च पञ्च प्रश्नाः सन्ति। एकम् ऐच्छिकं विषयं चित्वा अभ्यार्थिना तस्य पञ्च प्रश्नाः समाधेयाः। एकैकस्य प्रश्नस्य द्वादश (12) अङ्काः सन्ति, उत्तरं तावत् प्रायशः द्विशत (200) शब्दात्मकं लेखनीयम्।

(12x5=60अङ्काः)

ऐच्छिकः—I

21. वरुणसूक्तमाश्रित्य वरुणस्य वैशिष्ट्यं वर्णयत ।

22. कालसूक्ते विहितं कालस्य स्वरूपं प्रतिपादयत ।

23. ब्राह्मणग्रन्थस्य सामान्यं प्रतिपाद्यविषयं लिखत ।

24. ऋक्प्रातिशाख्यानुसारं समानाक्षर–सन्ध्याक्षर–स्वरभक्तीनां लक्षणं सोदाहरणं लिखत ।

25. निरूक्तानुसारं देवतास्वरूपं विवेचयत ।

ऐच्छिकः—II

21. प्राकृत – वैकृत–स्कोटानां स्वरूपं स्पष्टयत

22. ससूत्रं समासप्रक्रियां लिखत –

(A) निर्मक्षिकम्　(B) नखभिन्नः　(C) चित्रगुः　(D) शिवकेशवौ

23. ससूत्रं परस्मैपदं साधयत –

(A) अनुकरोति　(B) उपरमति　(C) बोधयति　(D) निगारयति

24. ससूत्रम् आत्मनेपदं साधयत –

(A) अनुबभूवे　(B) संक्रीडते　(C) आतिष्ठते　(D) विक्रमते

25. सोदाहरणं सूत्रार्थं लिखत –

(A) समर्थः पदविधिः

(B) द्वन्द्वे घि

(C) कर्तरि कर्मव्यतीहारे

(D) परेर्मृषः

ऐच्छिकः—III

21. योगशास्त्रानुसारम् ईश्वरस्वरूपम् निरूप्यताम् ।

22. अथातो ब्रह्मजिज्ञासेति सूत्रे 'अथ' शब्दार्थः प्रतिपाद्यताम् ।

23. परामर्शस्वरूपं व्याख्यायताम् ।

24. सप्तभङ्गीनयःविविच्यताम् ।

25. विज्ञानवादः सम्यग् उपपाद्यताम् ।

ऐच्छिकः—IV

21. व्यञ्जनास्थापने मम्मटेन प्रदर्शिताः युक्तीः उपपादयत ।

22. सुकुमारमार्गे सम्भवतो गुणान् वर्णयत ।

23. राजशेखरमतानुसारं पदवाक्यस्वरूपं प्रपञ्चयत ।

24. जगन्नाथप्रोक्तं काव्यलक्षणं परिष्क्रियताम् ।

25. "तात्पर्यार्थोऽपि केषुचित्" – व्याख्यात ।

ऐच्छिकः—V

21. अशोककालीनप्रमुखशिलालेखानां परिचयो देयः ।

22. रूद्रदाम्नो गिरनारशिलालेखस्य वैशिष्ट्यं लिखत ।

23. स्कन्दगुप्तस्य गिरनारशिलालेखस्य महत्त्वमुपपादयत ।

24. यशोधर्मणःमन्दसौर–स्तम्भलेखस्य ऐतिहासिकं महत्वं प्रकाशयत ।

25. पुलकेशीद्वीतीयस्य ऐहोलशिलालेखस्य वैशिष्ट्यं वर्णयत ।

खण्डः—IV

सूचनाः-- **अस्मिन् खण्डे चत्वारिंशत् (40) अङ्कपरिमितः निबन्धात्मकप्रश्नः अस्ति। अधो निर्दिष्टविषयेषु एकमाश्रित्य प्रायशः (1000) सहस्रशब्दपरिमितम् उत्तरं देयम्।**

(40X1= 40 अङ्काः)

26. ऐच्छिक - I

ऋग्वेद सम्बद्धानि ब्राह्मणानि अधिकृत्य निबन्धमेकं लिखत ।

अथवा

वैदिकदेवतावैशिष्ट्यं प्रतिपादयत ।

ऐच्छिक - II

वेदाङ्गेषु शिक्षायाः स्थानमुल्लिख्य पाणिनीयशिक्षायाः महत्त्वं प्रतिपादयत ।

अथवा

ब्रह्मकाण्डमाधारीकृत्य व्याकरणस्य दर्शनत्वं स्थापयत ।

ऐच्छिक - III

योगाङ्गानां स्वरूपमन्तरङगबहिरङ्गविभागपूर्वकं विव्रियताम् ।

अथवा

ब्रह्मणःशास्त्रयोनित्वं सम्यगुपपाद्यताम् ।

ऐच्छिक - IV

रससूत्रव्याख्याने विविधानि मतानि उपपादयत ।

अथवा

काव्यप्रयोजनसमीक्षां कुरूत ।

ऐच्छिक - V

खारवेलस्य हाथीगुम्फाभिलेखस्य वैशिष्ट्यं प्रकाशयत ।

अथवा

ब्राह्मीलिपेरुत्पत्ति–सिद्धान्तं समीक्षत ।

FOR OFFICE USE ONLY							
Marks Obtained							
Question Number	**Marks Obtained**	**Question Number**	**Marks Obtained**	**Question Number**	**Marks Obtained**	**Question Number**	**Marks Obtained**
1		26		51		76	
2		27		52		77	
3		28		53		78	
4		29		54		79	
5		30		55		80	
6		31		56		81	
7		32		57		82	
8		33		58		83	
9		34		59		84	
10		35		60		85	
11		36		61		86	
12		37		62		87	
13		38		63		88	
14		39		64		89	
15		40		65		90	
16		41		66		91	
17		42		67		92	
18		43		68		93	
19		44		69		94	
20		45		70		95	
21		46		71		96	
22		47		72		97	
23		48		73		98	
24		49		74		99	
25		50		75		100	

Total Marks Obtained (in words) ....

(in figures) ....

Signature & Name of the Coordinator ....

(Evaluation) Date ....